

УДК 314.15(438)«2022»

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.28>

МІГРАЦІЙНА КРИЗА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Гусак Дарія,

кандидат історичних наук,

старший викладач кафедри всесвітньої історії

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ORCID ID: 0000-0001-5229-6999

У статті зроблена спроба проаналізувати міграційні процеси, що пов'язані з повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року Російської Федерації в Україну. З'ясовано події початкового етапу російсько-української війни та їх вплив на процеси переміщення осіб з метою пошуку безпечного місця проживання. Автор досліджує на прикладі Республіки Польща механізми подолання міграційної кризи. Частково розкрито питання міграційної політики ЄС стосовно українців.

Проаналізовано процес інтеграції біженців з України у польському середовищі. З'ясовано правовий статус вимушено переміщених осіб у Республіці Польща. У дослідженні наведені статистичні дані кількості мігрантів, які перетнули польський кордон, та їхня частка, які залишилися у Польщі. Розкрито роль польської держави у забезпеченні першочергових потреб біженців. У статті проаналізовано рішення уряду Польщі, які вплинули на швидке вирішення нагальних питань українців.

Вивчено різні джерела фінансової допомоги вимушеним мігрантам. Визначені пільги, якими користувались українці в перші місяці після початку повномасштабної російсько-української війни. У статті проаналізовано проблеми працевлаштування біженців. З'ясовано роль гуманітарної допомоги в Польщі та інших міжнародних гуманітарних організацій. На основі соціологічного дослідження вивчені настрої вимушених мігрантів, виокремлено питання, які найбільше турбують українців у Польщі. Автор досліджує трансформації державної політики Республіки Польща стосовно біженців з України. Розкрито причини можливої другої хвилі масштабних міграційних процесів та підготовку польського уряду до нових викликів, пов'язаних з руйнацією критичної інфраструктури в Україні.

Ключові слова: російсько-українська війна, міграційна криза, біженці, гуманітарна допомога.

Husak Daria. The migration crisis in the Republic of Poland as a consequence of the Russian-Ukrainian war

The article attempts to analyze the migration processes associated with the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation on February 24, 2022. The events of the initial stage of the Russian-Ukrainian war and their influence on the processes of displacement of people in order to find a safe place to live have been clarified. The author researches the mechanisms of overcoming the migration crisis on the example of the Republic of Poland. We also partially covered the issue of EU migration policy regarding Ukrainians.

We analyzed the process of integration of the refugees from Ukraine in Polish society. The legal status of forcibly displaced persons in the Republic of Poland has been clarified. The study provides statistical data on the number of migrants who crossed the Polish border and the percentage of those that stayed in Poland. We discussed the role of the Polish state in fulfilling the primary needs of refugees. The article analyzes the decisions of the Polish government that influenced the quick resolution of urgent issues of Ukrainians.

We studied various sources of financial assistance to forced migrants and the benefits that Ukrainians had during the first months after the start of the full-scale Russian-Ukrainian war. The article analyzes the problems of employment of refugees. The role of humanitarian aid in Poland and other international humanitarian organizations is clarified. On the basis of sociological research, we studied the attitudes of forced migrants and defined the issues that concern Ukrainians in Poland. The author analyzes the transformations of the state policy of the Republic of Poland regarding refugees from Ukraine. The reasons for a possible second wave of the large-scale migration processes and preparation of the Polish government for the new challenges related to the destruction of critical infrastructure in Ukraine are covered.

Key words: Russian-Ukrainian war, migration crisis, refugees, humanitarian aid.

24 лютого 2022 року Російська Федерація (далі – РФ) здійснила військовий повномасштабний напад на територію України. Напередодні війни були ознаки вторгнення та в засобах масової інформації називались різні дати початку агресії. Попри всі загрози, влада України не поінформувала населення про можливе вторгнення РФ. Президент України Володимир Зеленський в інтерв'ю The Washington Post зазначив, що країна б втратила податкові надходження та не змогла б протистояти агресії армії РФ.

24 лютого 2022 року російський президент о 5-й ранку оголосив про початок військових дій на території України. В перші години війни ракетних ударів зазнали військова та цивільна інфраструктура в різних регіонах України. По містах України було випущено більше 64 крилатих та балістичних ракет, внаслідок чого загинули щонайменше 38 осіб. Одночасно РФ розпочала сухопутні атаки з території РФ, Білорусі й Криму в напрямку Харкова, Чернігова, Сум, Херсона. З території Білорусі завдавались ракетні удари та здійснювались вильоти бойової авіації.

Початок військових дій спричинив масові міграційні процеси як в Україні, так і за її межами. Понад 7,9 мільйона людей покинули Україну з початку війни, ще 5,9 мільйона українців стали внутрішньо переміщеними особами. За заявою представниці УВКБ ООН (Управління Верховного комісара ООН) в Німеччині Катаріни Лумп, кількість людей, яким довелося покинути Україну, є найбільшою кризою біженців у Європі з часів Другої світової війни. За словами Лумп, США та Німеччина були головними гуманітарними донорами для вирішення кризи в Україні, при цьому Німеччина надала понад 1 мільярд євро гуманітарної допомоги Україні [1].

У зв'язку з великим потоком машин на кордонах утворились багатокілометрові черги, люди діставались до місця призначення протягом кількох діб. Кордон перетинали як автівками, так і пішки. Так, лише 27 лютого через пункти пропуску на території Львівської області пройшли понад 54 тисячі людей. Загалом за чотири дні війни через переходи у регіоні перейшли понад 150 тисяч біженців [2]. За перші 10 днів Україну покинуло понад 1,5 мільйона біженців. Значна частина людей залишилась у Польщі. За інформацією польських прикордонників станом на 5 березня, з початку війни до Польщі прибули 922 400 людей. Перетин кордону відбувався максимально спрощено. За заявою польської речниці прикордонної служби під час перевірки документів підтверджувалась особа, щоб переконатись, що ці люди не перебувають у розшуку. Ця процедура займала кілька хвилин. Біженці, які не мали закордонного паспорта, могли перетнути кордон за наявним паспортом України, діти ж за свідоцтвом про народження [3]. Затори утворювались не лише на кордонах, а і на виїздах із міст. У містах, які перебували під постійними обстрілами російських військ, виїзд цивільного населення міг коштувати життя, оскільки російська сторона не дотримувалась гуманітарних коридорів.

Країни Європейського Союзу готувалися до прийому біженців з України. Так, 2 березня 2022 року було запропоновано активувати Директиву про тимчасовий захист задля швидшої та ефективнішої допомоги людям, які втікають від війни. Згідно з Директивою, особи, які рятуються від війни, отримують тимчасовий захист від ЄС, що дозволить біженцям проживати, навчатись та працювати на території ЄС. Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн сказала: «Європа підтримує всіх тих, хто потребує. Усіх тих, хто рятується від путінських бомб, з радістю зустрінуть у Європі, звідки б вони не прийшли. Ми забезпечимо захист тих, хто шукає притулок, і допомогу тим, хто шукає безпечну дорогу додому». [4] «Сьогодні вперше ми досягли солідарності між усіма державами Європейського Союзу, щоб прийняти біженців війни разом, швидко та без бюрократичних засобів», – заявила міністр внутрішніх справ Німеччини Ненсі Фезер після зустрічі з колегами з ЄС. З огляду на російську загрозу Європа зблизилася [5].

З перших днів війни саме Польща прийняла велику кількість біженців та на державному рівні надала право легально перебувати в країні впродовж 18 місяців. Це стосувалось осіб, які прибули в Польщу після 24 лютого 2022 р. На пунктах пропуску зі сторони Польщі була організована зустріч українців, яким допомогли скоординувати подальші дії, пов'язані з першими потребами біженців, а саме розселенням, транспортуванням та харчуванням. Згідно з інформацією Польської прикордонної служби, статистика в'їзду українських біженців до Польщі від 24 лютого виглядає таким чином: з 24 до 28 лютого до Польщі в'їхало 355 тисяч українців; у березні – 2 мільйони осіб; у квітні – 661 тисяча; у травні – 669 тисяч; у червні – 707 тисяч; у липні – 722 тисячі; у серпні – 781 тисяча; у вересні – 737 тисяч; у жовтні – 732 тисячі; у листопаді – 692 тисячі; у грудні – 720 тисяч. Статистика перетину кордону з Польщі до України свідчить про повернення значної кількості громадян до України. Загальна кількість громадян України, яка з 24 лютого 2022 року до 22 січня 2023 року повернулася з Польщі, становить 7,511 мільйона осіб. У період з 24 лютого до 18 березня із Польщі до України виїхало 227 тисяч осіб; з 18 до 31 березня – 164 тисячі; за квітень – 557 тисяч; за травень – 796 тисяч; за червень – 761 тисяча; за липень – 774 тисячі; за серпень – 878 тисячі; за вересень – 746 тисяч; за жовтень – 714 тисяч; за листопад – 670 тисяч; за грудень – 750 тисяч [6].

Потрапивши в Польщу, українець повинен звернутись впродовж 60 днів від дати в'їзду до країни у муніципалітет міста або ж в управління гміни та подати клопотання про надання персонального номера PESEL. PESEL – це 11-цифровий ідентифікаційний номер, унікальний для кожної особи. Отримавши номер PESEL, біженець міг скористатись одноразовою матеріальною допомогою у розмірі

300 злотих на особу. Також українці, які втікали від війни і опинились на території Польщі після 24 лютого 2022 року, можуть скористатись соціальною допомогою на виховання дітей 500+ і сімейний капітал опіки. Отримати щомісячну допомогу у розмірі 500 злотих на дитину може один з батьків дитини, яка не досягла 18 років. Сімейний капітал надається на другу і кожен наступну дитину у сім'ї віком від 12-го до 35-го місяця життя. Загальна сума капіталу становить до 12 тисяч злотих на дитину.

Українці, які прибули до Польщі після 24 лютого 2022 року, безкоштовно отримали можливість користуватись медичною допомогою, спеціалізованою амбулаторною допомогою, діагностичними дослідженнями, призначеними лікарем, лікуванням у стаціонарі, психіатричним лікуванням, реабілітацією, стоматологічними послугами. Окрім медичної допомоги, українець отримав можливість працювати без додаткового дозволу для іноземців. Усі формальності, які пов'язані з легальним працевлаштуванням, покладені на роботодавця.

Серед біженців значну частку становлять жінки з дітьми, тому гостро постало освітнє питання для дітей. Діти віком 7–18 років змогли піти до місцевих шкіл. У державних школах навчання дітей та підлітків є безкоштовним. Для українських дітей при школах організували безкоштовні уроки польської мови. Діти дошкільного віку можуть відвідувати дошкільні навчальні заклади. Окрім цього, українцям дали можливість до червня 2022 року безкоштовно скористатись проїздом у потягах. З червня 2022 року відбулись зміни, тому українські громадяни змогли безоплатно користуватись потягом лише у прикордонних містах Хелм, Дорогуськ, Люблін, Грубешов, Перемишль-Загужа, Ярослав, Жешов [7].

Для швидкого вирішення питання, пов'язаного з житлом для українців, польський уряд запропонував програму 40+. Згідно з цією програмою особа, яка розмістила у себе українців, отримує впродовж 120 днів по 40 злотих у день за одну особу. Ці кошти мали б компенсувати витрати на проживання та харчування [8].

За даними Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Польщі, станом на 4 вересня PESEL отримали понад 1,3 мільйона громадян України. З них 670 тисяч – особи працездатного віку. Більшість новоприбулих – жінки (близько 95%) переважно з дітьми (майже дві третини). Найбільш мобільною групою залишаються люди віком від 26 до 45 років. У кожній із трьох країн лише по кілька відсотків біженців – пенсійного віку, середній вік прибулих у Польщі – 38 років [9].

Окрім соціальної фінансової допомоги від Польщі, біженець з України мав змогу отримати допомогу від УВКБ ООН у справах біженців в Україні. Так, до вересня 2022 року близько 300 000 біженців отримали виплати. Сім'я мала змогу отримати протягом трьох місяців кошти у розмірі 600–700 злотих на особу. Також у середині червня 2022 року завершилась роздача подарункових карток у розмірі 2000 злотих від тайванського буддистського благодійного фонду. Скористатись картками можна було у мережі польських магазинів. Таким чином фонд підтримав 46 789 біженців з України [10]. Реалізована була спеціальна програма однієї з найбільших американських гуманітарних організацій, яка виділила 10 мільйонів доларів на роздачу кодів на суму 500 злотих кожен на купівлю ліків. Фінансування охопило значний перелік ліків. Цією допомогою скористалось 100 тисяч людей. У грудні 2022 року ця програма була знову відкрита для реєстрації [11].

Німецький фонд Diakonie Katastrophenhilfe запропонував програму для українських біженців у Польщі на виплату фінансової допомоги у розмірі 600–700 злотих на кожного члена сім'ї протягом трьох місяців. Подати заявку могли ті особи, які не отримували іншої допомоги від будь-яких організацій. Крім того, українець, який подає заявку, не повинен працювати в Польщі та отримувати інші доходи. Виплаті підлягали особи, які б відповідали іншим критеріям, а саме: багатодітний батько чи матір, мати-одиначка або ж батько-одинак, вік від 65 років, вагітність, особа з хронічними чи іншими серйозними захворюваннями, особа з особливими потребами [12].

14 грудня 2022 року Сейм Республіки Польща проголосував за введення змін до Закону «Про надання допомоги громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території України». Згідно зі змінами передбачалось введення особистої участі в оплаті за проживання. Тепер українці зможуть безкоштовно проживати у місцях тимчасового розміщення лише упродовж перших 120 днів від моменту першого приїзду до Польщі. Після цього українці платитимуть за проживання у таких місцях. Громадяни України, які проживають у таких місцях у Польщі понад 120 днів, з березня 2023 року змушені будуть платити 50% коштів власного утримання, але не більш як 40 злотих на добу. А з травня 2023 року потрібно буде покривати 75% коштів. Ці зміни не торкнуться вразливих категорій, а саме: інвалідів, вагітних, жінок з дітьми до року, осіб пенсійного віку, жінок із трьома дітьми та більше, осіб у складній ситуації. Станом на грудень 2022 рік у місцях тимчасового розміщення в Польщі проживають близько 80 тисяч громадян України. Внесені зміни стосувались виділення у 2023 році з Фонду допомоги 2 млрд злотих на освіту для українців у Польщі [13].

У перші дні війни в Польщі розгорнули спеціальні пункти, де українці могли безкоштовно одержати продукти харчування, одяг та речі першої необхідності. Важливою стала робота волонтерів, які активно допомагали в організації функціонування пунктів допомоги. Систематично в пункти привозили гуманітарні вантажі від різних організацій, а також громадяни Польщі особисто несли продукти та речі першої необхідності.

Прийнявши першу хвилю біженців, Польща активно почала готуватись до наступної хвилі, пов'язаної з руйнуванням агресором об'єктів критичної інфраструктури України. Так, 11 вересня 2022 року відбувся обстріл енергетичної інфраструктури. Було обстріляно Зміївську ТЕС та три підстанції високої напруги, знеструмлено 40 підстанцій різної напруги, відключено 2 повітряні лінії 750 кВ, 5 повітряних ліній 330 кВ. Була обстріляна Харківська ТЕЦ-5. У результаті пошкоджень сотні тисяч споживачів залишались без світла на Полтавщині, Дніпропетровщині, Харківщині, Сумщині, Донеччині. Проте електропостачання вдалось відновити у доволі стислі терміни [14]. Наступний масований ракетний удар по енергетичній інфраструктурі України був здійснений 10 жовтня 2022 року. Агресор застосував крилаті ракети повітряного, морського та наземного базування, балістичні ракети, розвідувальні та ударні БПЛА, зенітні керовані ракети. Станом на 11 годину ранку 10 жовтня внаслідок ударів пошкоджено 11 важливих споруд енергетики у 8 регіонах та місті Києві. Частина областей знеструмлено. До 18 жовтня було пошкоджено 408 об'єктів інфраструктури [15].

Наступні масовані удари по об'єктах критичної інфраструктури були здійснені 22 жовтня, 31 жовтня, 15 листопада, 23 листопада, 5 грудня, 16 грудня, 29 грудня, 31 грудня 2022 року, 14 січня 2023 року, 26 січня, 10 лютого. Внаслідок знеструмлення та обмеження електроенергії в Україні уряд Польщі очікує на нову хвилю біженців. Прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький 29 листопада заявив: «Ми готуємося до можливої наступної хвилі біженців. Бо вже сьогодні в Україні кільканадцять мільйонів людей не мають доступу до електроенергії чи води, елементарних побутових умов, санітарних. Тож ми готуємось до такої хвилі біженців, і хочемо, аби система була відповідно готова, щоб польський платник податків заплатив якомога менше за можливу чергову хвилю біженців» [16].

Разом із тим Польща допомагає Україні щодо внутрішньо переміщених осіб. Так, Варшава буде контейнерні містечка в Україні для 20 тисяч людей. Українська влада за допомогою західних держав намагається створити умови для українців та подолати всі труднощі, викликані руйнуванням об'єктів критичної інфраструктури задля утримання чергової хвилі біженців за кордон [17]. Чи вдасться уникнути нової міграційної хвилі? Відповідь можна отримати, проаналізувавши статистичні дані кількості українців, які перетнули українсько-польський кордон. Станом на 24 січня 2023 року за останній тиждень до Польщі з України в'їхали 154,6 тисячі громадян України, що на 37,4 тисячі менше за попередній тиждень. За цей же період повернулись 143 тисячі осіб, що на 45,7 тисячі менше, ніж за попередній тиждень. Тобто в бік Польщі кордон перетнула більша кількість українців на 11,6 тисячі осіб [18].

З початком повномасштабної російсько-української війни Республіка Польща всіляко допомагала вимушеним мігрантам. Проте навіть ця допомога не розв'язує усіх проблемних питань біженців. Так, з 20 липня по 25 серпня 2022 року соціологічною службою Центру Разумкова було проведено онлайн-опитування українських біженців, які виїхали з України з початком військової агресії. Більшу частину серед опитаних становили саме біженці, які перебували на території Польщі. Згідно з опитуванням більшість серед біженців становлять жінки – 93%. 74% респондентів перебувають за кордоном з дітьми. Особи з вищою або незакінченою освітою становлять 83%. 42% біженців – люди віком від 30 до 39 років. 90% респондентів вказали місцем постійного проживання до війни місто, відповідно 10% – село. 45% українців приїхали з центральних областей України, 31% – зі східних, 16% – з південних, 8% – із західних областей. Також 4,5% опитаних вказали, що їхнє житло зруйноване.

Основними проблемами українські біженці вказують тривогу за події, які відбуваються в Україні (87,5%), переживання за родичів з України (80%). Також 43% називають основною проблемою нестачу грошей. 42% вказують на проблему працевлаштування, 32% – на труднощі щодо винайму житла [19].

Потік біженців з України спричинив низку труднощів, з якими стикнулись уряди багатьох європейських країн. Згідно з даними віцепрезидента Польського фонду Бартоша Марчука, на допомогу евакуйованим українцям уряд Польщі витратив 750 мільйонів євро. Значну частину допомоги надали приватні польські фонди, а також міжнародні організації ООН, ЮНІСЕФ, Червоний Хрест. Станом на початок листопада 2022 року переселенці сплатили у бюджет Польщі 2 мільярди євро. Про це заявив професор Мацей Душик із Центру досліджень міграції Варшавського університету [20].

Міграційна платформа EWL та Центр Східноєвропейських студій Варшавського університету провели дослідження «Українські біженці – професійна активація у Польщі та Німеччині», в рамках

якого опитали близько 800 українців та з'ясували, що кожен четвертий респондент хоче повернутись в Україну. Однак 48% біженців, які знайшли роботу у Польщі та Німеччині, не планують повертатись на Батьківщину найближчим часом після завершення війни. Серед опитаних осіб вдалось з'ясувати, що більшість знайшли роботу у сферах торгівлі та готельно-ресторанній. Значна частина виконує фізичну роботу. Середня зарплата у Польщі становить 540 євро [21].

Згідно з результатами дослідження «Професійна ситуація біженців з України в Польщі», 39% біженців з України знайшли роботу в Польщі. Особи, які ще шукають роботу (61%), з основних причин відсутності роботи вказують незнання польської мови та відсутність пропозицій, які б відповідали спеціалізації. 4 з 10 біженців планують оселитись у Польщі на тривалий термін, кожен п'ятий хоче повернутися в Україну, але в довгостроковій перспективі. 14% планують повернутися протягом трьох років після закінчення війни. Частина українців могли б залишитись у Польщі за умови вищої зарплати (79%), можливості працевлаштуватись за фахом (71%) або вищого рівня життя (41%). 79% біженців у Польщі влаштувались на наявну роботу, а в майбутньому планують знайти кращу. 51% працюють за іншою спеціальністю, ніж раніше, нижче своєї компетенції, 13% задоволені своєю посадою, а 10% працюють за професією [22].

Також у грудні 2022 року було проведено опитування польського Центру дослідження громадської думки (CBOS) серед поляків. Респонденти відповідали на питання, пов'язані з безпекою Польщі, можливістю ескалації конфлікту та підтримкою союзників, та обговорювалась тема біженців з України. Серед опитаних виявилось, що 78% вважають війну в Україні загрозою для безпеки Польщі. Центр дослідження громадської думки також запитав, чи, на їхню думку, Польща повинна приймати українських біженців з територій, охоплених конфліктом. 26% вибрали варіант «однозначно так», а 53% – «скоріше так», 4% вказали «точно ні», а 11% опитаних «я так не думаю». 52% респондентів заявили, що вони або хтось із їхніх домогосподарств добровільно та безоплатно допомагає біженцям, які прибувають з України [23].

Підсумовуючи вищезазначене, варто зауважити, що повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року стало викликом не лише для української держави, але і для країн ЄС. Криза, пов'язана з вимушеною міграцією внаслідок військових дій, призвела до швидкого реагування урядів держав задля вирішення нагальних проблем. Так, Республіка Польща стикнулася з найбільшим міграційним потоком біженців. Загалом польському уряду вдалось швидко зреагувати та надати необхідну допомогу українським біженцям. З урахуванням того, що війна триває, Польща готується до нових хвиль міграції.

Література:

1. Кількість біженців з України стала найбільшою з часів Другої світової війни, – ООН. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kilkist-bizhentsiv-ukrayini-stala-naybilshoyu-1673190306.html> (дата звернення: 10.01.2023).
2. На кордоні з Польщею у Львівській області черги: всі піші пункти відкриті. URL: <https://suspilne.media/211867-na-kordoni-z-polseu-u-lvivskij-oblasti-cergi-vsi-pisi-punkti-vidkriti/> (дата звернення: 10.01.2023).
3. ООН: 1,5 мільйона людей втекли від війни в Україні. URL: <https://www.dw.com/uk/oon-kilkist-bizhentsiv-z-ukrainy-zroslo-do-15-miliona-liudei/a-61032570> (дата звернення: 10.01.2023).
4. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/> (дата звернення: 10.01.2023).
5. МВС: Німеччина прийме всіх біженців з України. URL: <https://www.dw.com/uk/мвс-німеччина-прийме-всіх-біженців-з-україни-незалежно-від-національності/a-61031277> (дата звернення: 12.01.2023).
6. Актуальна ситуація на кордоні з Польщею. URL: <https://www.ukrainianinpoland.pl/uk/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-polish-data-uk/> (дата звернення: 12.01.2023).
7. Працевлаштування в Польщі. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/pratsevlashtuvannya-v-Polshchi> (дата звернення: 12.01.2023).
8. Зміни у програмі 40+ на біженця з України із листопада: виплати будуть у 2023 році. URL: <https://uapl.info/zminy-u-prohrami-40-na-bizhentsia-z-ukrainy-iz-lystopada-vyplaty-budut-u-2023-rotsi/> (дата звернення: 12.01.2023).
9. Українські біженці в Польщі, Чехії й Румунії: хто вони, чого чекають і чи повернуться додому. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/project/2021/workineu/article6.html> (дата звернення: 14.01.2023).
10. Як знайти допомогу. URL: <https://help.unhcr.org/poland/uk/як-знайти-допомогу/> (дата звернення: 14.01.2023).
11. Нові «500+» для біженців з України в Польщі: це – гроші на ліки. Як їх отримати. URL: <https://www.yavp.pl/uk/novini/novi-500-dlia-bizhentsiv-z-ukrainy-v-polshchi-tse-hroshi-na-liky-yak-ikh-otrymaty-19947.html> (дата звернення: 14.01.2023).
12. Українці у Польщі зможуть отримати ще один вид грошової допомоги. URL: <https://www.slovovidilo.ua/2022/11/14/novyna/suspilstvo/ukrayinczi-polshhi-zmozhut-otrymaty-shhe-odyn-vyd-hroshovoyi-dopomohy> (дата звернення: 14.01.2023).
13. Польща змінила правила перебування та надання допомоги біженцям України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3634479-polsa-zminila-pravila-perebuvanna-ta-nadanna-dopomogi-bizencam-z-ukraini.html> (дата звернення: 16.01.2023).

14. Найбільше людей без світла залишається на Харківщині, – Галушенко. URL: <https://suspilne.media/280886-najbilse-ludej-bez-svitla-zalisaetsa-na-harkivsini-galuschenko/> (дата звернення: 16.01.2023).
15. За тиждень росіяни атакували понад 400 об'єктів інфраструктури. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3595835-za-tizden-rosiani-atakuvali-ponad-400-obektiv-infrastrukturi.html> (дата звернення: 16.01.2023).
16. Спецзакон для біженців з України: у Польщі офіційно підтверджено значні зміни у законодавстві. URL: <https://uap1.info/spetszakon-dlia-bizhentsiv-z-ukrainy-u-polshchi-ofitsijno-pidtvrdzheno-znachni-zminy-u-zakonodavstvi/> (дата звернення: 16.01.2023).
17. У Польщі готуються до прийому другої хвилі біженців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3613948-u-polsi-gotuutsa-do-prijomu-drugoi-hvili-ukrainskih-bizenciv.html> (дата звернення: 16.01.2023).
18. Актуальна ситуація на кордоні з Польщею. URL: <https://www.ukrainianinpoland.pl/uk/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-data-uk/> (дата звернення: 16.01.2023).
19. Настрої та оцінки українських біженців (липень – серпень 2022 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamku/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p> (дата звернення: 16.01.2023).
20. Два мільярди євро податків: яку вигоду отримує Польща від українських переселенців? URL: <https://evacuation.city/articles/248173/splatili-2-milyardi-yevro-podatviv-yaku-vigodu-otrimuye-polscha-vid-ukrainskih-pereselenciv> (дата звернення: 17.01.2023).
21. Чи повернуться українці додому: опитування серед переселенців у Польщі та Німеччині. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1290/will-ukrainians-return-home-survey-among-immigrants-in-poland-and-germany> (дата звернення: 17.01.2023).
22. 4 na 10 uchodźców z Ukrainy znalazło zatrudnienie w Polsce. URL: <https://silesion.pl/4-na-10-uchodzcow-z-ukrainy-znalazlo-zatrudnienie-w-polsce/> (дата звернення: 17.01.2023).
23. Co Polacy sądzą o wojnie na Ukrainie? Zobacz nowy sondaż CBOS. URL: <https://polskieradio24.pl/5/1222/arttykul/3095133,co-polacy-sadza-o-wojnie-na-ukrainie-zobacz-nowy-sondaz%C2%A0cbos> (дата звернення: 17.01.2023).